

Ана В. Петровић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за проучавање језика и
књижевности

УДК 811.163.41'367.62
DOI 10.46793/Uzdanica19.1.051P
Оригиналан научни рад
Примљен: 25. фебруар 2022.
Прихваћен: 8. април 2022.

О ЛЕКСЕМИ НЕКА¹

Айсїраќї: У овом раду анализирамо синтаксичке, семантичке и прагматичке функције лексеми *нека* на основу постулата теорије прототипа. Анализа се заснива на претраживању корпуса, а основна идеја рада је издвајање најпре прототипичног, односно централног значења поменуте лексеми, а затим и њене мање прототипичне реализације у функцији везника, односно речце. Као прототипично значење лексеми *нека* посматрамо категорију императивности и ширење значењске мреже полазећи од ове категорије.

Кључне речи: лексема *нека*, императивност, пермисивност, теорија прототипа, врсте речи.

1. УВОД: ПРЕДМЕТ И ЦИЉ, ЗАДАЦИ, КОРПУС

Чињеница је да у језику постоји велики број лексеми са вишезначном структуром, а Њ значења полисемичне лексеми су углавном међусобно повезана и чине значењску мрежу. Циљ нашег рада јесте представљање семантичких реализација лексеми *нека*, као и утврђивање степена припадности наведене лексеми семантичким категоријама уз помоћ примене принципа теорије прототипа.

Наше истраживање је у највећој мери засновано на примерима ексерпираним из *Корпуса савременог српског језика* у електронском формату (у даљем тексту: СрпКор2013). Користили смо и примере из *Корпуса разговорног језика* (Савић, Половина 1989), примере добијене путем интернет претраге (ИП), као и примере које смо уочили и забележили приликом разговора (РЈ). Укупан број издвојених примера је 181.

Речце представљају непроменљиву врсту речи, а у неким зависним реченицама се могу наћи у функцији субординатора, будући да указују на њи-

¹ Рад је написан у оквиру пројекта „Динамика структура савременог српског језика”, број 178014, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

хов зависни карактер (Поповић, Станојчић 2010: 310). Поред тога, Поповић и Станојчић (2010: 135) наводе како речце служе за истицање говорничковог става према садржини исказа (модалне речце), за показивање, наглашавање супротности итд., иако Гортан-Премк истиче како оне немају способност развијања полисемичног значења, а различите реализације једне речце се могу објаснити присуством у различитим контекстима (2004: 30). У овом раду покушаћемо да сагледамо контексте и реализације лексеме *нека*, као и да уочимо евентуалне везе између њених семантичких реализација.

2. О ТЕОРИЈИ ПРОТОТИПА И ПРИНЦИПИМА КАТЕГОРИЗАЦИЈЕ

Питање појмовне категоризације потиче још од Аристотела. Од њега је проистекла класична теорија, према којој категорија представља апстрактни конструкт, а одређени ентитети или припадају или не припадају једној категорији. Витгенштајн (1980) је проучавао границе категорије игара и притом је закључио да постоје тзв. *породичне сличности* између различитих типова игара. Он је нагласио како је важно наћи особину која је заједничка свим играма, као и да међу њима постоји „компликована мрежа сличности које се међусобно прожимају и укрштају”, али и да је управо појам *породичне сличности* најадекватнији јер „се исто тако прожимају и укрштају сличности које постоје међу члановима једне породице” (1980: 66). Средином седамдесетих година двадесетог века, Елинор Рош (1973, 1975) истраживала је принципе категоризације одређених појмова у оквиру когнитивне психологије и том приликом је утврђено да постоје типични, односно најбољи представници једне категорије (прототипи) и маргинални чланови те исте категорије. С тим у вези, Кликовац (2000: 14) наглашава и употребу термина *породичан* и *породичански*, где се први односи на ентитет који у себи садржи особине прототипа, док би *породичански* значио да је одређена појава „заснована на теорији прототипа”.

Херартс (1989: 592–593) је направио синтезу дотадашњих истраживања поља теорије прототипа, уз запажање да постоје четири основне карактеристике прототипичности:

I. Категорије не могу да се дефинишу само на основу одређеног скупа особина које су својствене сваком члану категорије.

II. Чланови једне категорије поседују структуру породичне сличности. Лејкоф (1987: 91) говори о радијалној структури категорија, при чему се поткатегорије добијају из централне категорије једног појма, и то најчешће конвенцијом.

III. Чланови једне категорије показују степеновану припадност одређеној категорији.

IV. Границе категорија нису јасно одређене.

Када је реч о радијалној (зракастој) структури категорија, Лејкоф (1987: 379) подробније објашњава њене карактеристике. Најпре, не постоји само један представник централне поткатегије и свих њених периферних поткатегија, а треба имати у виду да су периферне категорије изведене из централне уз помоћ различитих механизма. Такође, неопходно је обратити пажњу на тип везе који се јавља између категорија.

Тејлор (2019: 130–134), ослањајући се на истраживање Елинор Рош (1978), истиче три најважније компоненте приликом проучавања прототипичности – централност, истакнутост и фреквентност. Централност представља појам који се може сагледати из више перспектива (тако може бити реч о најстаријем значењу, из кога су се касније развила нова значења, може представљати и значење лексеме које дете прво усвоји приликом развоја, а у лексикографском смислу представља значење које је најпогодније за описивање осталих значења проистеклих из њега). Са друге стране, друга компонента означава когнитивну истакнутост појма у оквиру категорије, а у односу на друге њене чланове. Фреквентност такође може бити један од снажнијих показатеља прототипа, али се прототипичност не може сагледати без претходне две компоненте.

Када је реч о примени теорије прототипа у лексикографији, Халас-Поповић (2018) у свом раду пажњу посвећује овом приступу обради полисемије у српском језику. Ауторка наглашава важност издвајања прототипског значења лексеме, а затим и смер и механизме извођења сваког од њених појединачних значења, чиме се ствара значењска мрежа једне лексеме.

3. АНАЛИЗА ЗНАЧЕЊСКЕ МРЕЖЕ ЛЕКСЕМЕ НЕКА

На основу претраге електронског корпуса, дошли смо до прелиминарног закључка да је централно, односно прототипично значење лексеме *нека* императивно, и то као део трећег лица императива за изражавање индиректне заповести, односно у виду императивних исказа у трећем лицу једине или множине. Стога ову анализу почињемо управо категоријом императивности, која припада њој надређеној категорији апелативности, а којом се изражава намера говорног лица да утиче на саговорника. У овом случају, та намера се односи на жељу говорног лица да саговорник (не) изврши оно што му је наложено (Пипер 2005: 649).

Императивност се у српском језику може исказати на разне начине, а из те категорије проистичу и остале значењске категорије лексеме *нека* које

ће бити наведене у овом раду. Неке од њих су уско повезане са њом, док се неке поткатегорије налазе на периферији те шире, централне категорије.

3.1. ИМПЕРАТИВНОСТ

Као што смо већ поменули, анализу ћемо започети императивним значењем лексеме *нека*, које сматрамо примарним. Љубомир Поповић (2010: 348) описује систем независних реченица, у које спадају, између осталог, и императивне реченице. Поред специфичних глаголских облика, њих карактеришу речце (попут *нека* или *га* у императивним реченицама), које попримају функцију одговарајућег субординатора, и то у конструкцијама *нека* + презент, попут:

(1) *Нека Иван дође!* (Поповић, Станојчић 2010: 350)

Иста употреба речце *нека* може се пронаћи и у *Синџаку савременога српскога језика* (Пипер и др. 2005: 662), у којој се наводе примери исте конструкције: *Нека њева!*, односно *Нека зајева!*. У наведеним примерима, као и у примеру (1), наредбу упућује говорно лице саговорнику, са намером да утиче на треће лице, које (најчешће) није присутно.

На исту употребу наилазимо у РСАНУ у оквиру значења заповести, наредбе, благе жеље:

(2) *Нека жене носе и чувају њиове кошуље и чараје.* (РСАНУ)

Наредна два примера, (3) и (4), иако укључују и треће лице, односе се на наредбу упућену саговорнику. Тим исказом говорно лице жели директно да утиче на саговорника да изречену заповест спроведе у дело:

(3) *Све ће бићи Етоново, али ово нека добије одмах...* (SrpKor2013)

(4) *Турски кајетан је говорио: „Ви сите једна вера, ми груја. Свака нека буде на свом.”* (SrpKor2013)

Императивност и директивне исказе овог типа можемо сврстати у оквир деонтичке модалности, за коју Лајонс (1977: 723–724) каже да се односи на „неопходност или могућност извршења одређених радњи”. Треба напоменути да појам *директивни исказ* сматра оним исказом који намеће извршење одређене радње (5) или њено неизвршење (6):

(5) **В:** *А шћо ниси музику / неку љусћо?*

Л: *Онда ће да се чује музика.*

В: *Па љихо!*

Л: *Па не се чује љолућихо.* (Савић, Половина, 1989)

(6) *И нека још каже: Анди је љоручио да уколико не нађе Наранцу до сунђира ујунро – нека ља не чекају.* (SrpKor2013)

Пример (5) на интересантан начин илуструје заповест која је упућена саговорнику на индиректан начин у безличном облику. Говорно лице је сугерисало (односно, дало дозволу) да се музика пусти, али полутихо.

Наредни примери (7) и (8) указују на постојање трећег лица / адресата коме је упућена *наредба*, за коју Пипер каже да представља перформативни тип исказа (2005: 664). У овом случају (7) реч је о безличном облику, који указује на то да адресат може бити и група људи:

(7) *Нека се о њој само ово зна: ножица у ње малена беше да виде в је радосиј би ми увек у немир скренула.* (SrpKor2013)

(8) *Нека буде записано, да су у овдашњим крчмама за „чрвене”, ау-сџирџске „шилџни” (шилџиџе) и немачке марке насџуџале џрвакиње балеџа из Буџарске, Русије, Украјине и Молдавије.* (SrpKor2013)

Као што је раније речено, адресат може бити и саговорник (9), коме је налог упућен уз помоћ конструкције *нека* + презент глагола *биџи*, која је употребљена и у примеру (8) за обраћање неодређеном адресату.

(9) *Комбинуџиџе џамне и свеџле џлочиџе: нека насџрамни зидови буџу иденџиџни, два свеџла, два џамна, џоџлочаџиџе џамним џлочиџама џод и два или џири доња реџа зидова; џорњи део зида нека буде свеџао.* (SrpKor2013)

3.1.2. Прохибиџивносџи

У оквиру категорије императивности налази се поткатегорија *џрохибиџивносџи*, која се односи на забрану. У случају речце *нека*, забрана је упућена трећем лицу, које може бити непознато (10) или познато (11), а конструкција се састоји из *нека* + *не* + глаголски облик чији се садржај негира (Пипер 2005: 666):

(10) *Нека се не хвалџ онај ко се обува као онај ко се изуџо, али како џо џоднеџиџи?* (SrpKor2013)

(11) *Реџи му нек се не брине, јавиџу се кад сџиџнем куџи.* (преузето из преписке преко мобилне апликације)

Попут случајева поменутих у оквиру заповести, и забране могу бити упућене групи људи (12):

(12) *Нека буде ваљана у куџи, скромна, вредна, џа нека иде куда хоџе. Само нека к њој не долазе.* (SrpKor2013)

3.2. ОПТАТИВНОСТ

Како Лајонс сматра (1977: 815–816), оптативни начин се још у санскриту и старогрчком односио на догађаје који су контрафактивни и представљају удаљену могућност остварења жеље. У српском језику је најчешће реч о устаљеним језичким изразима, где говорно лице изражава жељу да се нешто деси саговорнику (или лицу које није присутно), о чему говоре Пипер и др. (2005: 641–642), наводећи пример (13):

(13) *Нека њи је са срећом!*

Љубомир Поповић (2010: 351) у функције оптативних, односно жељних реченица убраја различите комуникативне функције: клетве, благослов, прижељкивање итд., попут:

(14) *Нека њобеди бољи!*

Како даље наводи, то су конструкције реченица које се састоје из речце *да* или *нека* и презента глагола, попут примера (15), (16), и (17):

(15) *Онда се враишио, њољегао ме, као да њојађа шииа ме заокуиља, и набусиио рекао: „Ђаво нека их носи са њом њуцалицом.” (SrpKor2013)*

(16) *Једино шиио нам њреосииаје – нека се њтруде, ња нека их срећа шиио више њраиши! (SrpKor2013)*

Треба напоменути да пример (16) у себи садржи две различите реализације лексеме *нека* – прва са собом носи императивни тон, односно сугестију упућену групи људи да наставе да се труде, док је друга реализација оптативног типа (*нека их срећа шиио више њраиши*). Оптативну реализацију имају и примери (17) и (18), којима се наведеном конструкцијом помоћу речце *нека* исказује жеља да се оствари оно што је изречено њоме:

(17) *Сииарији мешииани њримили су новосиј к знању, и рекли: нека је са срећом о чему се ради. (SrpKor2013)*

(18) **Б:** *Дивна су деца. Једино док су још њтако млада и безазлена / њошииена // Знаије шииа, они на нешио личе.*

Р: *Ја кажем, ко ња има нек му је жив и здрав. (Савић, Половина 1989)*

У свакодневним ситуацијама можемо наићи на оптативне исказе упућене некој вишој сили или Богу (Пипер 2005: 642). Ови искази могу бити у виду жеље (19) или молбе (20):

(19) *[...]Бої нека је са вама и уз вас [...]. (SrpKor2013)*

глагол *ијусијиши*. Овај глагол претпоставља говорно лице, које издаје наредбу или даје дозволу саговорнику да изврши одређену радњу. Глаголе овог типа М. Ивић назива волунтативно-директивним глаголима (1970: 47):

(25) *Грло му се ијуни брзим, сувим ијукеијањем. „Пусији је нека се одмара”, каже.* (SrpKor2013)

(26) – *Пусији ја нека иде – навалџивао је Хари. – Ослободи ја.* (SrpKor2013)

(27) – *Не, Кријоне, најроишив, ијусији нека мисле шииа мисле.* (SrpKor2013)

Чести су и случајеви у којима се пермисивност изражава конструкцијом *нека* + лична заменица која се односи на лице коме се даје дозвола, односно подршка за обављање одређене радње:

(28) *Цео дан се итрају у иарку, време је да се иде кући. – Нека их, нека се итрају сада док су на расијусију.* (PJ)

Исто се дешава и у примеру (29):

(29) – *Хајгемо, хајгемо, ијако ти боја! Нека ја нек лежи – шайијао је Валейов груї, вукући ја за руку.* (SrpKor2013)

Постоје и посебни случајеви, попут наредног (30), у коме се лексема *нека* може заменити и лексемом *ако*, која има експресивну функцију одобравања: – *Јеси ли му дала шииојод?... Комаг иојаче... Ако си [му дала], где је употребљен перфекат. Односно:*

(30) – *Јеси ли му дала шииојод?... Комаг иојаче... Нека си [му дала].* (РСАНУ)

3.4. РЕЗИГНАЦИЈА

Наилазимо и на примере који су у тесној вези са пермисивним исказима, а који добијају тон помирености са ситуацијом, при чему се наглашава и психолошко стање говорника. Људмила Поповић исказе са резигнативним тоном сврстава у исказе са експресивном функцијом (Пипер и др. 2005: 997).

(31) *Полако иовуче своју руку како би мола њену иокриши. – Нека, немој. Твоја ће ме рука угрејати.* (РСАНУ)

(32) *Добро, ако ћемо да итрамо ио ивици ојасача – нека буде.* (SrpKor2013)

(33) *Нека ради шииа јод хоће, не занима ме.* (PJ)

У односу на пермисивне исказе, резигнација означава одустајање говорног лица од даљег убеђивања саговорника или одустајање од одређене идеје. Пермисивни искази, са друге стране, преносе вољу говорног лица да пристане на извршење одређене ситуације, чиме се потврђује његов ауторитет (Поповић 2005: 1047).

3.5. ПРЕКОР И ОДОБРАВАЊЕ

Интересантна је употреба удвојене лексеме *нека* при исказивању прекора или претње, о чему се говори у РСАНУ:

(34) *Е да... нека... нека, ѿоѿиковайи ћу ја моје ѿосѿоле.*

(35) *Нека, нека, видеће он своја боја кад се ѿјави кући!* (преузето из разговора)

Људмила Поповић (Пипер и др. 2005: 1039) претње убраја међу исказе са директивном функцијом, чиме говорно лице подстиче саговорника да делује у сопственом интересу (у интересу говорног лица), при чему је сам израз најчешће императивног типа.

Међутим, у наредном примеру (36) удвојеност лексеме *нека* не можемо тумачити као прекор, већ добија сасвим опречно значење *одобравања* чина посете:

(36) *Она се изненади дањој ѿосјеѿи; усѿаде, а он рече мирно, с враѿа: – Јекаѿерина, дошао сам до ѿебе. – Нека, нека, добро дошо! – ѿоворила је она намјешѿајући му ѿкорно јасѿуке.* (SrpKor2013)

3.6. ОДБИЈАЊЕ

У говорном језику је устаљено чути и *Нека, хвала*, што се односи на одбијање, које углавном садржи дозу учтивости, попут (37), али може попримити и ироничан тон, на шта наилазимо у примерима (38)–(40):

(37) – *Он сѿави на синију... сира... и кајмака. – Дела! рече ми. – Нека, хвала... Сѿи сам.* (РСАНУ)

(38) *Јесѿе жесѿоко, али бојами и укусно. Имају и неке ѿосне, с рибом, али нека, хвала.* (SrpKor2013)

(39) *Шѿа нам је алѿернайѿива? Једнакостѿ у сиромашѿиву? Нека хвала!* (SrpKor2013)

(40) *Посредовање Заѿага? Нека хвала.* (ИП)

3.7. ПРЕТПОСТАВКА

На основу претраге електронског корпуса, наишли смо на још једну интересантну употребу лексеми *нека*, којом говорно лице изражава претпоставку. Људмила Поповић (2005: 1026) говори о партикуларизованој употреби императива, коју проузрокује фатичка функција језика, којом се ублажава императивни тон, а говорно лице се приближава саговорнику.

(41) *Шта је сада Србија за ЕУ? Нека буде да је ЕУ најквалитетнији персијски теџих, најскућли, да су та иринезе текале, а има једну рују.* (SrpKor2013)

(42) *'Ајде, рецимо, нека буде и овако: тај Баџи прича шта му текне, иако сивава своју кожу, и кују је понешто што му је остало од слободе.* (SrpKor2013)

(43) *Наиме, нека је сиванка А јачи, а сиванка Б слабији партинер у коалицији. Претпоставимо да је сиванка Б истакла свој лидера као кандидата за премијера.* (SrpKor2013)

Код примера (41) и (43) уместо лексеми *нека* можемо рећи и: *Рецимо да је ЕУ најквалитетнији персијски теџих [...].* Односно: *Наиме, рецимо да је сиванка А јачи, а сиванка Б слабији партинер у коалицији [...].*

3.8. КОНЦЕСИВНОСТ

Лексема *нека* јавља се и у концесивним зависним реченицама, где се концесивност изражава мање прототипичном употребом императива. Допусност, односно концесивност, са собом претпоставља постојање одређене препреке у вршењу радње³ а потом и њено превазилажење. У издвојеним примерима концесивне употребе речце *нека*, говорно лице не издаје налоге свом саговорнику, нити исказ оцењује као фактиван, већ је реч о замишљеним (субјективним) ситуацијама које представљају одређену препреку.

(44) *Ма нека је и најбоља њосластичарница на свету, ја тамо више не идем!* (PJ)

Тако, у првом примеру, можемо преформулисати реченицу: *Чак иако је најбоља њосластичарница на свету, ја тамо више не идем!* Можемо додати како претходна конструкција *нека* + презент глагола *бити* може да се замени конструкцијом *чак и да* + презент, односно везничким склопом (*иа*) + *макар* + перфекат или *ма* + крњи перфекат. Стевановић (1986: 912) овакве

³ У домаћој литератури се могу пронаћи слична становишта у вези са допусним реченицама (Стевановић 1986; Пипер и др. 2005; Станојчић, Поповић 2010. итд.)

конструкције назива модалним, будући да се њима изражена допусност само претпоставља. Тако, можемо рећи и: *(Па) макар била и најбоља њосласијичарница на светију, ја њамо више не идем!*

На исти начин могу се парафразирати и примери (45) и (46):

(45) *Човек ме уверава да ће све њако бињи. Мислим се, нека буде и њола овоѡа, ња ће бињи суйер.* (SrpKor2013)

У овом случају би се могло рећи: *Мислим се, ња макар било и њола овоѡа [...], односно, за наредни пример: [...] али макар њола од овоѡа било њачно и биће довољно за њочешак.*

(46) *Свакако, било би њоѡрешно веровањи да су сва ова мишљења са свим искрена, а можда и исѡравна, али нека је њола од овоѡа њачно и биће довољно за њочешак.* (SrpKor2013)

4. ЗАКЉУЧАК

Сврставање било које лексеме у врсту речи, односно њено категорисање, без сагледавања ширег контекста њене употребе, представља незахвалан задатак. Категорије представљају људски конструкт, који може зависити од културолошке позадине појединца, од његове представе о свету итд. (Тејлор 1995: 81–83). Исто тако, као што је већ речено, границе међу категоријама су најчешће веома нејасне, те се значења њихових чланова могу преклапати, па код лексеме *нека* можемо пронаћи низ употреба које се могу сврстати у више различитих значењских категорија (пермисивност и резигнација, затим оптативност и клетва, императивност и пермисивност итд.).

Могли смо да уочимо случајеве у којима се лексема *нека* јавља у функцији везника, при чему је доминантна њена употреба у независним реченицама императивног типа (и то индиректног императива), што је у вези и са њеним прототипичним значењем. Такође, њена употреба се често може приметити и у независним оптативним реченицама, попут примера (13): *Нека њи је са срећом!* или (15) [...]. *Ђаво нека их носи са њом њуцалицом.* Нешто ређе су њене употребе у функцији везника у допусним реченицама, па бисмо могли рећи да је ова реализација удаљенија од њене прототипичне употребе. Оно што можемо закључити јесте да лексема *нека* као речца има широк спектар семантичких реализација, унутар којих постоје и контекстуално условљена опречна значења (нпр. удвојено *нека* може бити употребљено за изражавање прекора, али и за изражавање одобравања одређеног поступка). На исти начин *Нека, хвала* може бити употребљено са одређеном дозом ироније приликом одбијања, али може означавати и учтиво одбијање. Дакле, можемо

приметити како би требало додатно и подробније анализирати њен степен припадности одговарајућим семантичким категоријама.

ИЗВОРИ

SrpKor2013: Корпус савременог српског језика (претрага електронског корпуса са изворима), <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>.

РСАНУ (1959–): *Речник српскохрватској књижевној и народној језика*, I–XX, Београд: САНУ.

Савић, Половина (1989): С. Савић, В. Половина, *Разјаворни српскохрватски језик*, Нови Сад: Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета.

ЛИТЕРАТУРА

Витгенштајн (1980): Л. Витгенштајн, *Филозофска исцрпљивања*, друго издање, превела Ксенија Марицки-Гађански, Београд: Нолит.

Драгићевић (2007): Р. Драгићевић, *Лексиколоија српској језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Гортан-Премк (2004): Д. Гортан-Премк, *Полисемија и организација лексичкој сисџема у српскоме језику*, друго издање, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Ивић (1970): М. Ивић, О употреби глаголских времена у зависној реченици: презент у реченици са везником *да*, *Зборник Мајице српске за филолоију и линвистику*, XIII, Нови Сад, 43–54.

Кликовац (2000): Д. Кликовац, *Семантика ѓредлоја: Сџудија из коњнијивне линвистике*, Београд: Филолошки факултет.

Лајонс (1977): J. Lyons, *Semantics*, vol. 2, Cambridge: Cambridge University Press.

Лејкоф (1987): G. Lakoff, *Women, fire and dangerous things*, Chicago: University of Chicago.

Пипер и др. (2005): П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић, *Синтакса савременој српској језика: ѓросџа реченица*, Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска.

Рош (1973): E. Rosch, Natural Categories, *Cognitive Psychology*, 4, Amsterdam: Elsevier, 328–350.

Рош (1975): E. Rosch, Cognitive Reference Points, *Cognitive Psychology*, 7, Amsterdam: Elsevier, 532–547.

Рош (1978): E. Rosch, Principles of categorization, In: E. Rosch, B. Lloyd (Eds.), *Cognition and Categorization*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 27–48.

Серл (1991): Ц. Серл, *Говорни чинов*, Београд: Нолит.

Станојчић, Поповић (2010): Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Грамаџика српској језика за ѓмназије и средње школе*, дванаесто издање, Београд: Завод за уџбенике.

Стевановић (1986): М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик. Увод, фонетика, морфолоија*, пето издање, Београд: Научна књига.

Стевановић (1989): М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик. Синџака*, четврто издање, Београд: Научна књига.

Тејлор (1995): J. R. Taylor, *Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory*, Second edition, New York: Oxford University Press.

Тејлор (2019): J. R. Taylor, Prototype effects in grammar, Chapter 7, In: E. Dabrowska, D. Divjak (Eds.), *Cognitive linguistics – key topics*, Berlin: Walter de Gruyter, 127–146.

Халас-Поповић (2018): А. Халас-Поповић, Предлог примене теорије прототипа у лексикографској обради полисемије у српском језику, у: П. Пипер (ур.), *Јужно-словенски филолоџ*, књ. LXXIV, св. 2, Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 161–183.

Херартс (1989): D. Geeraerts, Prospects and Problems of Prototype Theory, *Linguistics*, 27, 587–612.

Ana V. Petrović

Università di Kragujevac

Facoltà di filologia e arti

Centro di ricerca della lingua e letteratura

SUL LESSEMA *NEKA*

Riassunto: Nel presente contributo vengono analizzate funzioni sintattiche, semantiche e pragmatiche del lessema *neka* a seconda dei postulati della teoria del prototipo. L'analisi viene basata sulla ricerca del corpus, e l'idea principale del contributo è di individuare, in primo luogo, il significato prototipico, ovvero centrale del lessema suddetto, e poi le sue realizzazioni meno prototipiche in funzione di congiunzione o particella. Vengono osservate la categoria dell'imperatività come il significato principale del lessema *neka* e l'espansione della rete semantica partendo da quella categoria.

Parole chiave: lessema *neka*, imperatività, permissività, teoria del prototipo, parti del discorso.